

Výměnek.

I. Pojem a význam.

Výměnkem nazývá se onen příjem, který držitel statku (obyčejně statku selského), postupuje jej nástupci, sobě nebo kteréśi třetí osobě vyměňuje na doživotí nebo na určitou dobu. V širším smyslu rozumí se výměnkem i právo samo, takže se právo výměnku (na výměnek) stručně nazývá výměnkem. I jest tudíž výměnek právem věcným, dle něhož postihuje nemovitost (usedlost) dlužníkovu jak právo v abstraktní (pojmové) celistvosti své, tak i jednotlivá oprávnění z něho plynoucí, t. j. nárok na plnění výměnkových dávek (darů nebo povinností), jakkoli i jedno i druhé právo může a musí býti ku platnosti přivedeno jen proti osobě držitele usedlosti (má tedy účinek relativní). Držitel usedlosti není v nijakém smluvním poměru s výměnkářem (neboli s osobou k výměnku oprávněnou), nýbrž povinnost jeho vzhází základem jeho vlastnosti jakožto držitele, pouhým důsledkem jeho držitelského poměru. Z důvodu tohoto práv jest nástupce v držení za výměnkové dávky, jichž předchůdce v držení nebyl splnil, pokud ovšem promlčeny nebyly, čemuž by tak nebylo, kdyby toto jednotlivé právo bylo rázu obligačního. Nelze zastávati názoru, jakoby výměnek byl jako reálná břemena vůbec právem smíšeným, t. j. věcným a obligačním právem pospolu, a to již z toho důvodu, že jednotlivé právo po zákonech logického myšlení sdílení musí vlastnost práva celistvého, z něhož vyplývá. Od důchodu životního neliší se výměnek ničím jiným, než předmětem plnění; avšak rozdíl tento není bezpodmínečným, ježto výměnek může právě tak, jako důchod doživotní záležeti v penězích, ať již výlučně nebo alternativně (t. j. buďto v penězích buď v něčem jiném). Jelikož o. o. zákonník nemá o výměnku nižádných ustanovení, dlužno výměnek posuzovati jako důchod doživotní jednak dle jeho totožné povahy, jednak i když povahy této není, na základě právního principu analogie. Nepřihlíží-li se k tomu případu, kde se výměnek zakládá na posledním pořizení, vzniká výměnek ze smlouvy t. j. ze smlouvy o výměnek, kteráž pravidlem tvoří součástku tržové smlouvy odnášející se k usedlosti. Smlouva o výměnek jest dvojstranným, úplatným právním jednáním, kdež postupitel přenechává statek za plnění výměnku, takže výměnek ať sám o sobě nebo vedle tržové ceny v penězích poskytnuté, jest úplatou (ekvivalentem) za statek. Vzhledem k tomu, že obmezeno jest plnění výměnku na doživotí oprávněného (výměnkáře), tedy trvání jeho není určito, má výměnek stejně jako doživotní renta podstatu smlouvy odvážné. I jest výměnek obligačním právem obmezeným výhradně na osobu oprávněného a nelze ho z tohoto důvodu převésti na jiného. Předmětem právního obchodu nemůže tedy výměnek jako právo v celistvosti své býti nikdy, nýbrž jen příjmy z výměnku plynoucí. Dalším následkem jeví se býti to, že nelze výměnek zastaviti; pouze příjmy z výměnku lze zastaviti a to jako jinaké plody kteréhokoli práva pouze sekvestrací (rep. nář. č. 41). Výměnek posuzuje se v judikatuře ve skutečnosti všeobecně jako doživotní renta (rep. nář. č. 41). Knihovním zápisem na postoupeném statku stává se výměnek z práva obligačního právem věcným v ten způsob, že každý potomní držitel obtěžného statku zavázán jest ku plnění výměnku. Toto knihovní zajištění není však právem zástavním a nesluší ho ani za stejné míti s právem zástavním, nýbrž knihovním zajištěním nabývá výměnek právní povahy břemene reálného, což plyne z účelu zjištění knihovního. Kdežto zajisté

účelem práva zástavního jest, aby se nuceným prodejem zavázaného statku docílilo uspokojení pohledávky z utržených takto peněz tedy, aby se účinkem jevílo býti pomnutí (výmaz) práva pohledávky, nemá knihovní zjištění výměnku účelu tohoto, sloužíc naopak k tomu, aby bylo plnění s osoby zavázaného vykoupeno a převedla se tato neosobní stránka statku na osobu jinou, která nepodléhá osobním účinkům vzešlým smrtí co do zániku práv. Z důvodu tohoto nedá se obhájití názor, jakoby kromě každého držitele statku zatíženého osobně ještě zavázán byl nabyvatel statku uzavírající smlouvu o výměnek. Že knihovní vtělení výměnku není právem zástavním, ani práva zástavního nezakládá, plyne mimo to z § 14 knih. zák., dle něhož lze zapsati právo zástavní jen pro sumu peněžitou číselně vyjádřenou. Tím však není vyloučena možnost toho, že by výměnek knihovně zjištěný vázl jako právo zástavní. Možnost takováto vyskytuje se však v jediném toliko případě, když se totiž pro výměnek (ať již pro jeho roční příjem, ať pro jeho celkovou hodnotu) stanoví určitý kapitál a pro tento se zástavní právo vtělí. Příklad tento nastupuje většinou při nuceném vymáhání ročních příjmů, kdež pak místo požitků naturálních rozsudek zní na zaplacení určitého obnosu v penězích, kterýžto obnos tedy jaksi výměnek representuje.

Dle předmětu svého může býti výměnek různé tvárnosti; může záležeti v penězích, v dávkách naturálních, v osobním konání (službě), nebo — jak tomu pravidlem bývá — ve všech těchto plněních zároveň. Pro právní povahu výměnku nemá rozmanitost (různorodost) předmětu plnění významu; výjimečně tomu tak při právu na byt, při právu užívacím a poživacím, jež ve výměnku obsaženo jest. Tato práva podržují povahu služebností osobních, což se v judikatuře jednomyslně uznává (srv. roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 916, 1012, 1306, 2945, 7172, 8804, 10.622, 12.346). Důsledkem této rozmanitosti právní nutno jest, aby se právo na byt vtělilo zvláště od vlastního výměnku. Ježto služebnosti nedělitelnými jsou, zůstává právo na byt po úmrtí jednoho manžela oprávněného nezkráceno manželu na živu jsoucímu (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 5953, 4037, 2809, 2256, 2020, 8804). Jednak z téhož důvodu, jednak z důvodů právem rodinným založených — žena musí následovati muže, dívky rodičů — vyplývá, že výměnkář oprávněný k obývání ve statku, může s sebou do příbytku vzíti dívky své i čeleď (roz. nejv. sb. »Gl. Ung.« č. 7172, 1306, 1012), muž pak ženu svou. Dle fysické povahy své jest výměnek dělitelný nebo nedělitelný (roz. nejv. s. sb. »Gl. Ung.« č. 479, 1449, 2256, 2809); děliti lze výměnek záležející v dávkách naturálních nebo v penězích, naproti tomu dělitelným není výměnek, jehož předmět tvoří služby nějaké. Zemře-li jeden oprávněný manžel, dlužno nedělitelné dávky plniti v celistvosti jich manželu na živu zůstávšímu, bez ohledu k výměnku ostatnímu. Nedělitelné dávky lze žádati od každého spoludržitele in solidum (celé), kdežto dávky dělitelné smí býti požadovány pouze v poměru k ideální části jeho držení. Výměnek jest neproměnným, plnění jeho generickým plněním, záležejíc v zastupitelných věcech a dávkách. Protož nemůže se bez přivolení výměnkářova poskytovat místo výměnku naturálního výměnek peněžitý. Dále plyne z toho, že nemožnost plnění výměnku nastoupiti nemůže. Příklad ten nastává jen tehdy, když jest předmětem plnění určitá nezastupitelná věc. Zpravidla dá se plnění určiti dle váhy, míry nebo počtu jistého druhu. Druh, z něhož plniti jest výměnek, ne-

obmezuje se na výrobky obtíženého statku. Proto nelze za správné míti tvrzení, jakoby zavázaný nemusil plniti jiné dávky, než-li naturální, jež statek jeho poskytuje; jinak by se musilo dospěti k té důslednosti, že by nemusil výměnkáři dáti ničehož, neměl-li žní následkem neúrody nebo jiného neštěstí. Národohospodářská zásada, že držitel pozemku bráti musí ze svého statku naturálie potřebné k živobytí svému a k těmto počítati dlužno i naturálie výměnkáři připadající — má-li být rovnováha jeho života hospodářského zachována, nemá nijakých důsledností ani pro právo ani ve prospěch oprávněného, ani ve prospěch zavázaného; při volbě druhu nesejde — vyjma případ výslovné úmluvy — ani na původu, ani na individualitě plnění, nýbrž rozhoduje vedle jakosti pouze míra, váha nebo počet dávaného. Mýlám jest proto názor od mnohých hájený, jakoby držitel nebyl povinen výměnkáři poskytovat lepší kvalitu (jakkost), než-li kterou statek jeho skutečně plodí. Jestliže v tomto případě a podobně i v jiných případech nemožnosti plnění oprávněný trvá na poskytnutí smluvené kvality, nastává ovšem závazek ku přiměřené náhradě peněžité toho, čeho se na kvalitě nedostává. Nemožnost plnění může nastati i při právu bytu ať náhodou ať vinou držitele a tu pak místo naturálního bytu nastupuje alternativně přiměřená náhrada v penězích. Takovéto alternativy při výměnku po zákonu není, byť i šlo o takové plnění, jež předpokládá obývání bytu výměnkářského, takže nemožností bytu způsobena jest nemožnost plnění. I v případě nuceného prodeje musí výměnek in natura poskytovat kupec statku. To vyplývá z povahy výměnku jakožto břemene reálného a z neproměnnosti výměnku. Kupec přejímá tudy výměnek tento jakožto služebnost, ručení jeho za výměnek určeno a vymezeno jest však výší úhradního kapitálu na nejvyšší podání vázaného (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 5522, 3348, 4957, rep. nál. č. 49). Úroky z úhradního kapitálu za výměnek počítaného zůstávají kupci, ježto on povinen jest z nich a místo nich poskytovat naturální výměnek; odpadne-li výměnek, dostává se úhradní kapitál reálním věřitelům na prázdno vyšlým (neuspokojeným), není-li takových, exekutovi (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 8207, 8683, 2914; rep. nál. 136). Nepostačí-li nejvyšší podání na celý úhradní kapitál, takže roční výměnek jest větší, nežli úroky připadající ze zbývajících nejvyššího podání, doplní se to, čeho se na úrocích nedostává, z kapitálu, pokud kapitál stačí; odtud jde, že se naturální výměnek jako dříve poskytuje nezkrácen, za to se však zkracuje trvání dávky (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 10.362, 7812, 6915), která se poskytuje tak dlouho, až se úplně vyčerpá úhradní kapitál.

Místo tohoto způsobu lze však i jiný způsob voliti; ve shodném poměru k menšímu obnosu úroků poskytne se po čas života výměnkovářova i menší výměnek. I jest pak možno: stejně veliký výměnek po kratší dobu nebo menší výměnek na doživotí a právo volby přináležejí tu dle § 906 o. o. z. zavázanému. A tak zaniká v prvé případnosti výměnek předčasně. Přirozeně pomíjí výměnek smrti výměnkářovou i tu, když by to výslovně nebylo smlouvou stanoveno (roz. nejv. s. sb. »Gl. Ung.« č. 3781). Je-li výměnek vyhrazen manželům nebo dvěma osobám, zůstává celý výměnek v případě úmrtí jedné osoby druhé oprávněné osobě na živu zůstavší (roz. nejv. s. sb. »Gl. U.« č. 5953, 4037, 2809, 2256, 2020) a to jednak důsledkem nedělitelnosti, jednak následkem toho, že

representuje výměnek jakožto ekvivalent za předaný statek požívání kapitálu určitého, kterýž přísluší cele oběma oprávněným.

Jinak pomíjí právo výměnku jako celek třicetiletým nevykonáváním, právo však na jednotlivé dávky výměnkové po 3 letech. Praví se, že výměnek se nevykonává, když výměnkář nehlásí se v čas dospělosti na místě, kde statek jest; neboť dle povahy smlouvy o výměnek (§ 905 o. o. z.) a důsledkem toho, že musí oprávněný předložiti průkaz o žití svém, vzhází pro výměnkáře povinnost, výměnek svůj vyžadovati. I není tedy zavázaný povinen zasílati výměnkáři dávky jemu příslušející na jeho nebezpečí a účet, a není po tak dlouho v prodlení, pokud se výměnkář o plnění nehlásí. To má za následek i ten další procesuální účinek, že místo, kde statek leží, považovati jest za splniště, pročez mohou veškery žaloby ze smlouvy o výměnek vzneseny býti na formu contractus. Není-li umluveno nic jiného, poskytovati jest výměnek ve čtvrtletních lhůtách předem splatných.

II. Právo poplatkové.

Smlouvy o výměnek bývají pravidelně obsaženy

1. ve smlouvách trhových, při čemž kupec činí s prodatelem úmluvu, že se jemu nebo třetím osobám ponechají určité části obydlí nebo pozemku k bezplatnému používání na doživotí nebo na určitou dobu života nebo že se budou poskytovat roční dávky v penězích nebo naturálních. V této případnosti posuzovati dlužno úmluvu stran poskytování výměnku dle předpisů práva poplatkového o smlouvách trhových;

2. ve smlouvách darovacích; tu sluší sraziti hodnotu výměnku z ceny nemovitosti a ze zbytku zapraviti jest poplatek (pol. saz. 16 popl. z.). Při tom šetřiti jest zásady, že všude tam, kde se vlastnictví jisté věci se služebností požívání nebo práva užívání na kohosi bezplatně převádí, nastává povinnost zapraviti poplatky z nabytí vlastnictví této věci v té míře, v jaké vlastnictví zmíněnými služebnostmi obtíženo bylo, teprve tou dobou, kdy služebnost zaniká; poplatek dlužno tu však zjistiti (§ 9 zák. ze dne 13. prosince 1862 č. 89 ř. z.).

Převádějí-li rodiče svůj nemovitý statek na dítky své s dluhy na něm váznoucími a vyhrazují-li si doživotní výživu nebo určitý roční důchod z věci té, a pokud jest tu darování toho, oč převyšuje cena věci obnos dluhů na ní váznoucích a hodnotu oné vyhražené renty, kteroužto hodnotu sluší vyšetřiti dle ustanovení zákona, musí se zapraviti z darování poplatek 10/0 dle pol. saz. 16 a 19 popl. z. Za knihovní zápis převodu vlastnictví dlužno dále zapraviti poplatek 1 1/2 0/0 a to z hodnoty věci nemovité bez ohledu na stav passiv (dluhů) a na vyhražený důchod. Za zápis vyhraženého důchodu z věci oné nelze však požadovati poplatku žádného, ježto výhrada taková není nabytím nějakého nového práva, nýbrž pouhým omezením jistého práva knihovního, totiž plného vlastnictví na určitou rentu z věci, bez jejíhož zápisu nebylo by lze správně zapsati objem převedeného práva (výn. min. fin. ze dne 20. září 1850 č. 25.265 odst. 1). Dle pol. saz. 16 popl. z. sluší při smlouvách darovacích vyšetřiti předkem hodnotu výměnku; hodnotu tuto vyceniti jest dvacateronásobným obnosem ročního plnění, z čehož počítá se pak desateronásobný obnos na požívání a desateronásobný obnos na podstatu (výn. min. fin. ze dne 17. října 1855 č. 15.255). Smlouvy darovací tu není, rovná-li se hodnota smluveného

výměnkou vyšetřené ceně postoupené věci nebo cenu tuto dokonce převyšuje.

III. Řízení exekuční.

V novém řízení exekučním (z r. 1896) přihlíží se ku výměnku v trojím směru a to: při odhadu nemovitých statků výměnkem zatížených za účelem jich nucené dražby (§ 144 ex. ř.), při rozdělení nejvyššího podání za nemovité statky v nucené dražbě prodané (§ 226 ex. ř.), při exekuci vedené na majetková práva zavázaného nenáležící do pohledávek jeho (§§ 330 a násl. ex. ř.).

1. Odhad: Při odhadu usedlostí udati jest, jakou hodnotu má usedlost se zachováním výměnku ji zatěžujícího, a jakou cenu má bez tohoto zatížení; kromě toho dlužno o sobě odhadnouti výměnek na usedlosti váznoucí a udati v odhadním protokolu obnos kapitálu výměnek reprezentující (§ 144 odst. 2 ex. ř.). Ono předepsané udávání hodnoty usedlosti se zatížením nebo bez zatížení výměnkem při odhadu jejím (§ 144 odst. 2 ex. ř.) vyhovuje dosavadní zvyklosti. Předcházejí-li však tomuto zatížení věřitelé hypotekární, zjistiti sluší hodnotu statku se zatížením neb bez zatížení, ježto dle § 32 ř. konk. musí býti statek prodán v dražbě, jsa prost závad, kdyby snad zachováním těchto břemen nepostačilo nejvyšší podání k uspokojení předchozích věřitelů.

2. Rozdělení nejvyššího podání.

a) Při usedlosti nucenou dražbou prodávané posuzovati jest dle předpisu § 225 ex. ř. výměnek na ni vtělený jako reální břemeno co do trvání obmezené, kteréž zavazuje k dávkám se opětujícím (§ 226 odst. 1. ex. ř.).

b) Onen obnos, kterým se takovýto výměnek zhodnocuje, rovná se tedy kapitálu potřebnému k tomu, aby se ode dne uděleného příklepu z úroku zapravily připadající dávky nebo jich peněžní hodnota. Obnos, který připadá na břímě kupcem převzaté, vydá se kupci (§ 225, odst. 1. ex. ř.).

c) Dále sluší na úrok uložiti úhradní kapitál na výměnek převzatý kupcem s připočtením na nejvyšší podání.

d) Úroky ony náležejí po čas trvání výměnku kupci.

e) Ve příčině volného kapitálu úhradního postupovati jest ve smyslu § 219 odst. 2. ex. ř. (§ 225 odst. 2 ex. ř.); sluší totiž kapitál zánikem výměnku uvolněný poukázati pokud možno již napřed podle priority nárokův oněm oprávněným, jichž nároky nedojdou již plného uspokojení z podstaty (massy) rozdělované, a není-li takovýchto oprávněných, nastupuje zavázaný (§ 219 odst. 2 ex. ř.).

f) Kupec má oprávněnému poskytovat dávky naturální a peněžité příslušející mu základem převzetí výměnku.

g) Je-li úhrada připadající z rozdělované podstaty na výměnek příliš nepatrná, než aby bylo lze z úroků jejích zcela zapraviti tuto dávku nebo její peněžnou hodnotu, smí kupec vzíti z úhradního kapitálu doplnění potřebné k nezkrácenému zachování dávek výměnkových. (§ 226 odst. 2. ex. ř.) (Ustanovení toto se snáší se zásadou právní zapsanou pod č. 48 v rep. nálezů nejvyššího dvoru soudního, jakož i v dosavadní praxi.)

S přivolením výměnkáře a osob poukázaných na úhradní kapitál může soud naříditi, aby tam, kde zřízeny jsou starobní pokladny (zaopatřující pro případ stáří) vplacen byl úhradní kapitál ten do takovéto pokladny ve prospěch výměnkářův (§ 226 odst. 3 ex. ř.).

3. Exekuce na výměnek vedená.

Zásadně prohlašuje § 330 ex ř. exekuci na výměnek za přípustnou, stanoví však tato omezení:

a) Z exekuce vyloučen jest výměnek, jehož roční celkový výnos v penězích nebo dávkách naturálních počítaje v to i byt, neobnáší více než 300 zl., jestliže požitky tyto pro zavázaného a pro členy jeho rodiny žijící s ním ve společné domácnosti jsou nepostradatelné (§ 330 odst. 1 ex. ř.). Pokud se připouští exekuce na výměnek vzhledem k výnosu jeho, musí býti přece zavázanému ponechány místnosti k obývání a dávky až do obnosu ročních 300 zl., jichžto zavázaný a členové rodiny jeho žijící s ním ve společné domácnosti pohřešovati nemůže (§ 330 odst. 2 ex. ř.). Za účelem exekuce na výměnek má povolující soud k návrhu vymáhajícího věřitele přikázati zavázanému, aby se zdržel jakéhokoli nakládání s výměnkem.

b) Je-li na základě výměnku jistá osoba k dávkám povinná, považovati jest zájem teprve tehdy za dovršený, když i této třetí osobě doručen byl zákaz soudní, by exekutovi neplnila.

c) Pokud toho povaha věci dopouští, lze i vykonati zájemní popis výměnku, na nějž exekuce vedena jest (§§ 253, 331 ex. ř.). Při dávkách naturálních a peněžitých dlužno zájem doručiti osobě k dávkám povinované. Při dávkách naturálních bude nezbytným zájemné popsání, není-li zcela přesně určena kvalita a hodnota jejich, nebo není-li výměnek speciálně vtělen na knihovní usedlosti. I v té případnosti, kde běží o výměnek povinovaný z usedlosti knihovně nezapsané nebo z některé části usedlosti, bude zájemné popsání nutným.

d) Způsob zhodnocení výměnku určiti má exekuční soud k návrhu vymáhajícího věřitele vyslechnuv zavázaného a všechny věřitele, v jichž prospěch zájem proveden byl (§ 331 odst. 2 ex. ř.); neboť předpisy o exekucích vedených na takováto majetková práva zavázaného musí soudcovskému uvážení zůstaviti volnější obor působnosti, než kdy jindy, jelikož není možno zvlášť v zákonu pojednati o veškerých ojedinělých a jednotlivých majetkoprávních vztazích zde po případě zřetele docházejících, a ostatně stěží by zákonodárství obstihnouti mohlo třeba sebe pečlivějšími pravidly různé modifikace tu možné (srv. motivy k osnově vládní). Co se týče zvláště způsobu zhodnocení zabaveného výměnku, jest patrné, že jest prodej jeho vůbec a tedy i cestou veřejné dražby vyloučen, neboť soudní povolení prodeje předpokládá zcizitelné právo a nevykonnost jinakého zhodnocení (§ 332 odst. 1 ex. ř.). Právo výměnku jest však právem svrchovaně, ryze osobním, omezeným na doživotí výměnkářovo, jest tudíž právem nezczizitelným (§§ 1284, 1285, 1286 o. o. z.), a výkon jeho lze dobře exekvovati vnucenou správou a propachtováním. (Dle právní zásady zapsané pod č. 47 v rep. nálezů nejvyššího dvoru soudního a dle dosavadní praxe lze exekuci na výměnek vésti toliko sekvestrací.)

e) Při důchodech (rentách), kteréž poskytují opětující se požitky plodů nebo jinaké ve prospěch vymáhajícího věřitele zpeněžitelné používání věcí movitých nebo nemovitých, tedy i při výměnku, může soud exekuční k návrhu vymáhajícího věřitele povolití a naříditi vnucenou správu (§ 334 odst. 1 ex. ř.). O zahájení, výkonu a zastavení správy té užití jest obdobou ustanovení o vnucené správě usedlostí s odchýlkami uvedenými v §§ 335—339 ex. ř. (§ 334 odst. 2 ex. ř.).

f) Před schválením opatření v § 112 ex. ř. naznačených musí býti

vlastník usedlosti výměnkem zatížené slyšen; jemu přísluší právo činiti námitky a připomenutí ve smyslu § 114 ex. ř. (§ 337 ex. ř.). Vnucená správa končí se smrtí výměnkářovou, jelikož zabavené právo výměnku obmezeno jest na doživotí oprávněného (§ 339 ex. ř.).

g) Pokud žádá toho úspora značných výloh správních nebo zájem jinak zdůvodněný, může se k návrhu naříditi místo vnucené správy zhodnocení výměnku propachtováním. Propachtování lze vykonati veřejnou dražbou tomu, kdo nejvíce podá. Co do této dražby sluší obdobně použití ustanovení o dražbě zabavených věcí movitých, rozdělení spíatek pachtu činžovního, jež jest skládati u soudu, děje se dle předpisů o rozdělování výtěžkových přebytků docílených při správě vnucené (§ 340 ex. ř.). Ku propachtování takovému se přikročí, není-li činnost potřebná k docílení určitého užitku v nijakém poměru k výtěžku, nebo když by dohled působil zvláštní potíže a pod.

IV. Statistika výměnková.

Za posledních dob neutěšených poměrů mezi rolnictvem řádících, naléhá se s mnoha stran na odstranění selských výměnků, ochromujících valnou měrou, jak se příslušnými kruhy udává, prospěch z hospodářství plynoucí, bez toho již přirozenými nehodami (neúrodou a t. d.) a berněmi stlačený na minimum pranepatrné. V náhradu za výměnek navrhuje se pak jiná, příhodnější opatření, jako povinné starobní pojišťování a t. d. Jelikož, jak svrchu v odst. II. dotčeno bylo, zahrnuty bývají smlouvy o výměnek ve smlouvách kupních, nemáme ani úředních výkazů speciálně dotýkajících se převodů majetkových smlouvami o výměnek a tím též sestavení jakési statistiky výměnkové značně stíženo jest a jinakého přehledu v té příčině dosud není. Teprve v novější době učiněno bylo opatření, aby převody selských statků mezi živými s výhradou výměnku byly zvláště vykazovány a vyznačovány, takže bylo možno teprve za r. 1895 a 1896 sestaviti první statistiku výměnkovou, jejíž výsledek uveřejněn byl v oficiálním spisu »Statistische Monatschrift (roč. 24., sešity 6. a 7.). V dole uvedeném přehledu udán jest počet převodů za obě léta (1895, 1896).

Z e m ě	Počet samostatných hospodářů (dne 31. prosince 1890)	Počet převodů výměnkových v roce 1895 a 1896	Z tohoto počtu převodů vým. připadá	
			na 1000 rolníků	na 1000 km ² plochy
Čechy	292.945	5756	19·6	11·1
Morava	152.592	2499	16·4	12·1
Slezsko	30.152	955	31·6	18·5
Halič	842.275	478	0·5	0·6
Bukovina	86.093	183	2·6	1·7
Krajina	55.787	1428	25·6	14·3
Horní Rakousy . .	55.533	1717	30·9	14·3
Dolní Rakousy . .	105.485	2184	20·7	11·0
Solnohrady	11.441	285	24·9	8·7
Štýrsko	117.424	1957	16·7	8·7
Korutany	27.313	384	14·9	3·7
Tyroly	86.093	137	1·6	0·5
Přímoří	63.054	98	1·5	1·2

Podle zápisů úřadů hnihovních činila udaná cena (ovšem stranami) všech 7977 statků r. 1895 s výhradou výměnku převedených 19,934.192 zl. (v Čechách přes 6 milionů, na Moravě $2\frac{1}{2}$ miliony, ve Slezsku na 1 milion zl.), r. 1896 páčila se ona cena naznačených převodů, jichž bylo téhož roku 10.084, na 25,276.654 zl. (v Čechách téměř 8 mil., na Moravě přes 3 mil., ve Slezsku přes 1 mil. zl.) dohromady v obou letech bylo tedy převedeno selských statků celkem 18.061 za 45,210.846 zl., takže stál jeden z nich průměrně 2.500 zl. Úřední statistika dělí převedené statky dle zapsané ceny převodní na 12 skupin (do 1000 zl., 2000 zl., 3000 zl. a t. d. až do 10.000 zl., pak do 20.000 zl. a přes 20.000 zl.). K vůli přehlednosti lze skupiny tyto shrnouti ve čtvero hlavních tříd, při čemž v každé z nich připojen jest počet převodů za r. 1895 a 1896:

Počet převedených statků za převodní cenu.

Z e m ě	do 2000 zl.	přes 2000 zl. až do 5000 zl.	přes 5000 zl. až do 10.000 zl.	přes 10.000 zl.
Čechy	3692	1391	523	170
Morava	1681	515	219	84
Slezsko	654	221	62	18
Dolní Rakousy . .	988	790	301	106
Horní Rakousy . .	761	569	279	101
Solnohrady . . .	96	119	55	15
Korutany	177	170	29	8
Krajina	1123	278	21	6
Přímoří	87	18	2	1
Tyrolly	42	75	19	1
Halič	457	16	4	1

Jak z toho vidno, převládají v zemích koruny svatováclavské a do jisté míry i v Krajině výměnkové převody ve skupinách menších statků, jež jsou poměrně nejvíce tu stavem rolnickým zastoupeny, kdežto zejména v Horních Rakousích, v Solnohradě, v Korutanech a v Tyrolsku jeví se býti poměrně větší převaha převodů větších statků selských, ježto jsou v zemích oněch u větší míře zachovány. Nejméně výměnků ovšem vykazují Halič a Bukovina.

Výměnek vdovský viz V d o v n é.

Výměra a vybírání daní.

I. Daně vyměřují berní úřady I. stolice; funkce tato svěřena jest:

1. ve Vídni, v Praze, ve Lvově, v Brně, ve Štýrském Hradci a v Terstu berním správám;

2. v Linci, v Solnohradě, v Lublani, v Celovci, v Těšíně, v Krakově a v Černovicích místním berním komisím;

3. ve všech ostatních místech okresním hejtmanstvím.

Vyjmenovaným úřadům náleží vyměřovati daň činžovní, daň výdělkovou a daň z příjmů. Roční rozvržení (repartici) daně gruntovní a domovní daně třídní na základě katastrálních operátů obstarávají v shora naznačených městech berní správy a místní berní komise, v ostatních